

TA'LIM SOHASINI BYUDJETDAN MOLİYALASHTIRISH AMALIYOTI

Eshmatova S.Sh.

Toshkent shahri Puchon universiteti

Ta'lim muassalarini boshqarishning 1-bosqich magistranti

7ora999@gmail.com

Ilmiy rahbar: O'zbekiston Respublikasi

Bank-moliya akademiyasi

dotsenti PhD. Pulatova M.B.

Annotatsiya:

Ushbu maqolada, ta'lim sohasini byudjetdan moliyalashtirish amaliyoti bilan bog'liq masalalarni o'rganadi. Ta'limni moliyalashtirish ta'lim tizimining qulayligi, sifati va rivojlanishini ta'minlashda asosiy rol o'ynaydi. Ushbu maqola ta'lim sohasidagi budjet mablag'larining roli va uning ta'lim dasturlari, infratuzilmalarga ta'sirini o'rganadi. Budjet mablag'laridan samarali foydalanish tamoyillari, adolatli taqsimlash va barqaror moliyalashtirish masalalari muhokama qilingan.

Kalit so'zlar: Moliyalashtirish, budjet, ta'lim tizimi, rivojlanish.

Аннотация:

В данной статье рассматриваются вопросы, связанные с практикой бюджетного финансирования сферы образования. Финансирование образования играет ключевую роль в обеспечении доступности, качества и развития системы образования. В данной статье рассматривается роль бюджетных средств в сфере образования и их влияние на образовательные программы и инфраструктуру. Обсуждались принципы эффективного использования бюджетных средств, вопросы справедливого распределения и устойчивого финансирования.

Ключевые слова: Финансирование, бюджет, система образования, развитие.

Kirish:

Ta'lim har bir mamlakat va butun jamiyat taraqqiyotida asosiy o'rin tutadi. Biroq, sifatli va qulay ta'limni ta'minlash uchun ta'lim sohasida moliyaviy resurslarni oqilona taqsimlash zarur. Ta'lim sohasida byudjetdan moliyalashtirish amaliyoti ta'lim muassasalarining moliyaviy barqarorligini ta'minlash va ta'lim dasturlarini amalga oshirishning asosiy vositasi hisoblanadi. O'zbekistonda ta'lim tizimini tubdan isloh qilish, yoshlarni jahon andozalari darajasida zamonaviy bilim va kasb-hunar egallashi, kadrlar tayyorlash sifatini ilg'or xalqaro standartlar asosida takomillashtirish ish beruvchilarning takliflari hamda "Hayot davomida ta'lim olish" prinsipi asosida uzluksiz boshlang'ich, o'rta va o'rta maxsus professional ta'lim tizimini rivojlantirishga alohida e'tibor qaratilmoqda.

Asosiy qism: Ta'lim sohasida davlat tomonidan ajratilayotgan mablag'lardan samarali foydalanish, moliyaviy resurslar xavfsizligini ta'minlash muammolariga katta e'tibor qaratilmoqda. Mavjud muammolar va istiqbollardan kelib chiqib, ta'lim sohasida byudjetdan moliyalashtirish amaliyotini takomillashtirish bo'yicha tadqiqotchilar, pedagoglar va davlat organlari uchun mumkin bo'lgan tavsiyalar ko'rib chiqiladi.

Budjet tashkilotlari budjet mablag'larining asosiy iste'molchisi hisoblanib, Davlat budjeti xarajatlarini tashkil etadi va xarajatlar smetasi asosida budjetdan moliyalashtiriladi.

Budjet tashkilotlari bo'ysunuviga ko'ra, respublika budjeti va mahalliy (viloyat, tuman, shahar) budjetlardan mablag' bilan ta'minlanadilar, ularning joriy faoliyati budjet tashkilotlarini mablag' bilan ta'minlashning o'rnatilgan tartibiga asosan moliyalashtiriladi. Bunda yuridik shaxs maqomiga ega bo'lgan tashkilotlar mustaqil ravishda o'z moliyaviy rejalarini xarajatlar smetasi shaklida qonunchilik bilan belgilangan tartibda ishlab chiqadilar. Xarajatlar smetasi – budjet tashkilotining unga ajratilgan budjet mablag'larining hajmi, maqsadli yo'nalishi va yil choraklari (har bir chorakning oylari) bo'yicha taqsimlanishini belgilab beruvchi asosiy moliyaviy hujjatdir. Ta'lim tizimini moliyalashtirishning ikki asosiy manba: davlat budjeti va budjetdan tashqari mablag'lar hisobidan shakllanadi.

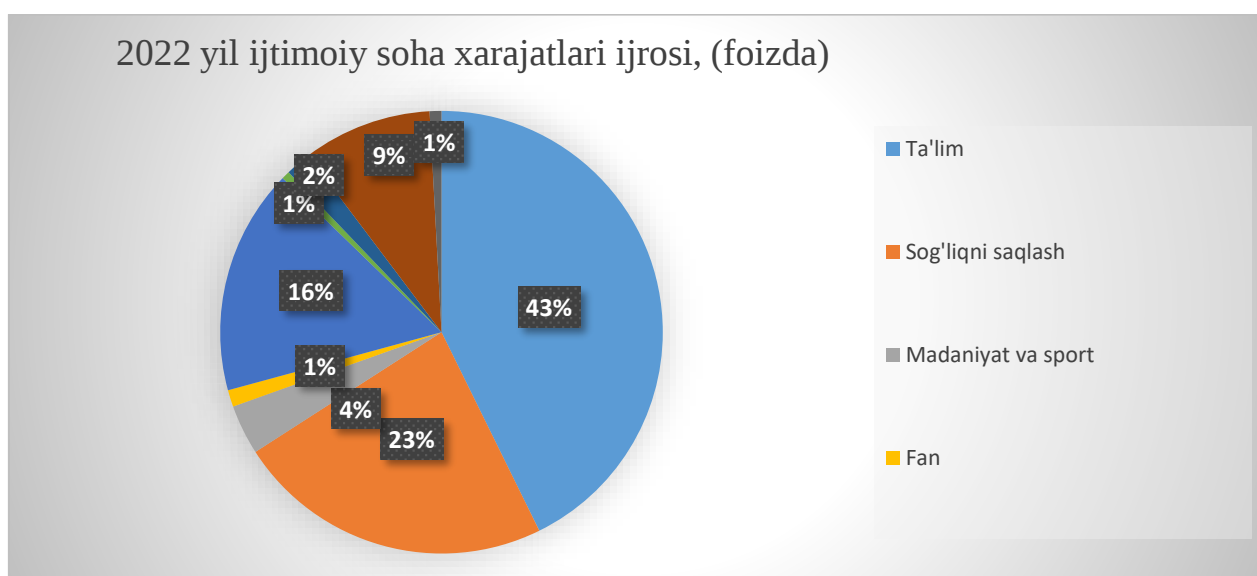
Respublika budjeti xarajatlarini dinamikasini ko'rib chiqamiz. Davlat budjetining 2022 yil xarajatlari 2021 yilga nisbatan 48 434,9 mlrd so'mga oshgan holda 236 692,0 mlrd so'mga ijro etildi.¹

¹(Fuqarolar uchun budjet, 2022) ma'lumotlari asosida muallif tomonidan tayyorlandi

2022-yilda Davlat budjeti xarajatlarning 49,7 % ini ijtimoiy soha xarajatlari tashkil etib, 2021-yilga nisbatan 25 678,3 mlrd so'mga oshgan holda 117 691,9 mlrd so'mga ijro etildi. Ijtimoiy soha xarajatlarning asosiy qismi ta'lim sohasiga yo'naltirilgan. Quyidagi rasm orqali ijtimoiy soha xarajatlarini dinamikasini kuzatish mumkin (1-rasm).

1-rasm.

2022-yil ijtimoiy soha xarajatlari ijrosi, (foizda)².

Yuqoridagi rasm orqali shuni ko'rishimiz mumkinki, ijtimoiy soha xarajatlarda ta'limning ulushi eng katta ya'ni 43 foizni tashkil qiladi. Keyingi o'rinda esa sog'liqni saqlash xarajatlari turibdi. Bundan ko'rishimiz mumkinki davlat tomonidan katta e'tibor aynan ta'limga qaratilgan.

Ta'lim sohasiga ajratilgan byudjet mablag'larini kengroq tahlil qilamiz. 2022-yil budjet ijrosi bo'yicha 50271,3 mlrd so'm ta'lim uchun ajratilgan xarajatlarni tashkil etadi. Ta'limga amalga oshirilgan xarajatlarning 66 %i umumiy ta'limga, 20 %i maktabgacha ta'limga va 14 % i kadrlar tayyorlashga yo'naltirildi.

² (Fuqarolar uchun budjet, 2022)

1-jadval.

2022-yil ta'lim xarajatlarining yo'nalishlar kesimida ijrosi (mlrd so'm)³.

	Maktabgacha ta'lim	Umumiy ta'lim	Xarajatlar
Tasdiqlangan	8 606,1	30 552,1	7 467,6
Ijro	10 151,9	33 138,1	6 981,3

Maktabgacha ta'lim yo'nalishiga amalga oshirilgan xarajatlar 2021-yilga nisbatan 2 166,9 mlrd sumga oshgan holda 10 151,9 mlrd so'mga ijro etildi. 2022-yilda maktabgacha ta'lim tashkilotlari rekonstruksiya qilish bilan bog'liq xarajatlarning qisqartirilishi hisobiga yangi tashkilotlar qurish va kapital ta'mirlash xarajatlariga ko'proq mablag' yo'naltirildi.

2022-yilda davlat budjetining umumiy o'rta ta'limga xarajatlari 2021-yilga nisbatan 21,6% ga oshdi hamda 33 138,1 mlrd so'mga ijro etildi. 2022-yilda professional ta'lim muassasalari va akademik litseylarni saqlash xarajatlari 2 131,9 mlrd so'mni tashkil etdi. 2022-yilda oliy ta'lim muassasalarini saqlash xarajatlari 4 849,4 mlrd so'mni tashkil etdi va umumiy 6 981,3 mlrd so'm ijrosi amalga oshirildi. 2022-yilda Iqtisodiyot va moliya vazirligi huzuridagi ta'lim kreditini moliyalashtirish jamg'armasidan 174 677 ta talabalarga 1 713,7 mlrd so'm ajratilgan.

Xulosa:

O'zbekistonda ta'lim tashkilotlari faoliyatini moliyalashtirish mexanizmi samaradorligini baholash jarayonlariga doir tahlil natijalari, ta'limni moliyalashtirishda moliyaviy rejalashtirishning o'rni va ahamiyati yuqori ekanligini ko'rsatadi. Ta'lim tashkilotlarini moliyalashtirishda moliyaviy resurs-larni taqsimlash va qayta taqsimlash tizimini samarali amal qilishi zamonaviy ta'lim xizmatlarini tashkil etish va samaradorligini oshirishga asos yaratadi.

Ta'lim sohasini byudjetdan moliyalashtirish amaliyoti barcha fuqarolar uchun ta'limning qulayligi va sifatini ta'minlashda muhim o'rin tutadi. Shuni alohida ta'kidlash joizki, ta'lim tizimida byudjet mablag'laridan samarali foydalanish butun mamlakat taraqqiyotiga ta'sir ko'rsatmoqda.

³ (Fuqarolar uchun budjet, 2022)

Birinchi xulosa shuki, ko'pgina mamlakatlarda ta'limni moliyalashtirishning asosiy manbai davlat mablag'lari hisoblanadi. Bu infratuzilmani ta'minlash, o'qitish va ta'lim dasturlarini ishlab chiqish uchun yetarli mablag'ni ta'minlaydi.

Ikkinchi xulosa shuki, ta'lim tizimida byudjet mablag'laridan samarali foydalanishni ta'minlash zarur. Bunga xarajatlarni shaffof rejalashtirish va monitoring qilish, shuningdek, resurslarni samarali boshqarish orqali erishish mumkin. Bu sifatli ta'lim va talabalar rivojlanishini ta'minlash orqali ta'lim natijalarini maksimal darajada oshirishga yordam beradi.

Uchinchi xulosa shuki, davlat tomonidan moliyalashtirish barcha muassasalar va ta'lim dasturlari uchun adolatli va adolatli bo'lishi kerak. Bu shuni anglatadiki, mablag'larni taqsimlash oddiygina teng taqsimotga emas, balki ta'limning ehtiyoji va sifatiga qarab amalga oshirilishi kerak.

To'rtinchi xulosa shuki, davlat ta'limni barqaror va bashorat qilinadigan mablag' bilan ta'minlashi kerak. Bu esa ta'lim muassasalariga o'z faoliyatini uzoq muddatga rejalashtirish va mablag' yetishmasligidan xavotir olmasdan sifatli ta'lim dasturlarini ishlab chiqish imkonini beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

- 1.(Fuqarolar uchun budjet, 2022) ma'lumotlari asosida muallif tomonidan tayyorlandi
- 2.(Fuqarolar uchun budjet, 2022) <https://shorturl.at/zAY45>
3. (Fuqarolar uchun budjet, 2022) <https://shorturl.at/zAY45>

